

I KLEMME MELLEM OVERLÆGEN OG KHRUSTJØV

– et erindringsbillede fra primo 1960'erne

Oktober 1962 tegnede til at blive en god måned. Vi ventede vort første barn. Min kone havde lige færdiggjort sin uddannelse som børnehavepædagog – højgravid og lykkelig, mens jeg på fjerde år læste historie og russisk ved Aarhus Universitet. Vi havde lige fået en lejlighed – to og et halvt værelse på fjerde sal med skrå vægge og karnapvinduer. Nogen luksus var der ikke tale om. Toilet uden håndvask på bagtrappen og fælles baderum i bunden. Også på andre områder var det småt med moderne bekvemmeligheder – men der var tale om en lejlighed, bedre end de to små adskilte værelser, vi havde forladt. Og så var lejligheden billig – ikke uvæsentligt, da en sådan heller ikke i begyndelsen af 1960'erne hang på træerne.

Inden oktober måned var til ende, havde der udspillet sig et drama – i såvel den store internationale som i vor lille verden. Oven i købet på nøjagtig samme tidspunkt. Den 18. oktober kom vor førstefødte til verden i en kompliceret og langvarig fødsel. Og i samme uge balancerede verden på kanten af en altødelæggende atomkrig. En situation, der er blevet kaldt det tætteste, verden kom på sådan en krig under hele Den kolde Krig. Eftertiden har prosaisk kaldt ugens højspændte begivenheder på det internationale plan for Cubakrisen. Til gengæld kender samme eftertid mindre til samme uges begivenheder, der startede på en fjerde sal på Frederiks Alle 174 i Århus. Men i min hukommelse er de to begivenheder koblet næsten organisk sammen – uanset, hvor mange år der er gået siden.

I god tid inden fødslen havde vi besluttet, at den skulle finde sted på den kommunale fødeklinik i Østergade i Århus. Et for fattige studerende relativt dyrt, men efter sigende hyggeligt og hjemligt sted. Hvor faderen måtte være med – noget for os meget væsentligt. Desuden medbragte man på fødeklinikken egen jordemor og kunne tilkalde sin normale sygekasselæge. Men det skulle gå helt anderledes. Den 17. oktober om formiddagen begyndte første akt af et dramatisk forløb, der først en uge senere skulle finde sin afslutning. Min kone fik veer, jordemoren blev tilkaldt – men kun for at konstatere, at barnet havde vendt sig. En manuel vending af fostret var for sent, så hele situationen varslede en sædefødsel. Det kuldkastede alle planer. Borte var egen jordemor, egen læge og hjemlige omgivelser på fødeklinikken. Jordemoren beordrede øjeblikkelig indlæggelse på Fødselsstiftelsen. Det kunne i det hele taget kun gå for langsomt.

Et par ord om denne ret specielle institution, der var oprettet 1910 under navnet Fødselsanstalten i Jylland og som en pendant til en tilsvarende institution i København fra 1700-tallet. Den skulle være ”et Fristed for hjemløse Fødende og deres spæde Børn”, som det så malende hedder i fundatsen. Med udgangen af 1955 bortfaldt i Århus ordningen med udelukkende at ”huse ulykkelige mødre og deres børn”. Stiftelsen skulle nu generelt tage sig af graviditeter og fødsler med komplikationer, selv om ugifte kvinder stadig havde en særstatus ved at have fri adgang. I dag er Fødselsstiftelsens livsbekræftende aktiviteter flyttet til Skejby og dens smukke bygninger overtaget af Universitetets sundhedsvidenskabelige fakultet.

Med den vordende mors indlæggelse på Fødselsstiftelsen var min deltagelse i fødslen pludselig forduftet. Selv om indlæggelsen under de givne vilkår og set i bakspejlet naturligvis var det eneste rigtige og forsvarlige. Men så nøgternt kunne vi ikke den gang se på situationen. På Stiftelsen var al tale om mandens deltagelse i fødslen noget, der lød som snak fra en planet i et helt andet solsystem. Her var siden 1955 professor Mogens Ingerslev (1913-92) ikke blot øverste, men også enevældig

chef – med reference direkte til Indenrigsministeriet. Jeg kvier mig endog lidt ved at kalde den praktiserede enevælde for oplyst. Det skal imidlertid straks understreges, at jeg overhovedet ikke stiller spørgsmålstejn ved chefens faglige kvaliteter.

Han var blevet læge som kun 23-årig, havde blot fem år senere forsvaret sin doktordisputats og gjorde i løbet af sit arbejdsliv en enorm - såvel faglig som administrativ - indsats på Aarhus Universitet. Han var sikkert også på mange punkter i sin handlemåde bedre end sit rygte. Men det var rygtet, der i vor lille verden kom til at spille hovedrollen. Og så de praktiske nedslag af dette rygte, som vi kom til at opleve dem. I Aarhus Universitets officielle nekrolog over Ingerslev, skrevet af kolleger, og som den er aftrykt i universitetets årsskrift, hedder det blandt andet: ”Mogens Ingerslev var forrige generations type på ene-chefen. Han var opdraget i den ånd og formåede at føre det bedste af den videre i sin ledelsesstil og omforme den i takt med udviklingen inden for sundhedsvæsenet”. Så vidt kollegernes omsorgsfulde, forsigtige og sikkert eufemistiske dom. Den nævnte omformning af ledelsesstilen gjaldt i hvert fald ikke faderens medvirken ved ringside.

Nu skal læseren af det sagte ikke forledes til at tro, at Mogens Ingerslev på daværende tidspunkt var den eneste, der ikke ønskede fædres tilstedeværelse ved fødsler. Problemet var formodentlig i begyndelsen af 1960'erne for de fleste vordende fædre og mødres vedkommende slet ikke aktuelt. Der er sikkert mange i sundhedssystemet, der den dag i dag ikke helt forstår faderens rolle ved en fødsel. Men for vordende forældre er fædres deltagelse i dag blot et led i det projekt, som fødsler er blevet til. Når så fødslen går i gang, træder faderen uvægerligt ind i et rum, hvor han bliver tilskuer, og som stort set på kvindernes præmisser. Endnu i 1968 verserede en historie om lægen, der retorisk spørger den vordende far, om han ved, hvorfor fødesengen er så høj. Lægen giver selv svaret: - Så kan vi sparke faderen ind under sengen, når han besvimer.

Mogens Ingerslev var naturligvis ikke alene om at holde autoriteterne på plads og i hævd primo 1960'erne. De var stort set alle på plads og i orden på det tidspunkt. Det gjaldt hele sundhedssektoren, og det gjaldt uddannelsessystemet fra top til bund – fra børneskolen til universitetet. Det gjaldt såmænd også det politiske og administrative system i alle dets afskygninger. Og der kunne peges på mange andre specialområder. Autoriteternes massive fald lå endnu en halv snes år ude i fremtiden, men så gik det til gengæld stærkt. Det, der gjorde Mogens Ingerslev speciel i denne sammenhæng, var den fastlåste situation, stædighed og udholdenhed, hvormed han fastholdt sit synspunkt. Vi skal helt frem til slutningen af 1970'erne, før han måtte give op – altså et tidspunkt, hvor de fleste autoritære strukturer i samfundet for længst havde måttet bide i græsset. Først i 1979 pålagde Århus Amtskommune ved en direkte tjenstlig ordre Ingerslev at lade fædre deltage i fødsler. Han tillod sig endog i løbet af debatten at kalde fædrenes ønsker intet mindre end ”en perversitet”. Som et spinkelt forsvar for professorens vægring kan naturligvis anføres, at først med 1970'ernes bløde mand og hans mere og mere selvstændige kvinde var ønsket blevet et bastant folkekrav. Udsprunget af og vokset i ungdomsoprørets antiautoritære bølge fra slutningen af 1960'erne. Men Ingerslev holdt stand til det sidste.

Så i 1962 var al snak om min deltagelse i en fødsel på Fødselsstiftelsen fuldstændig omsonst.. Personalets frygt for at handle i strid med Ingerslevs paroler var nærmest prentet med flammeskrift på deres uniform. Min kone blev indlagt den 17. oktober ved middagstid, og vor datter Maja kom først til verden mere end et døgn senere. Nok det værste døgn, jeg nogensinde har oplevet. For slet ikke at tale om min kone, der havde smerten, ensomheden og usikkerheden som en del af både krop og sjæl. Jeg ringede naturligvis med jævne mellemrum natten igennem til Stiftelsen. Men da

morgenen nærmede sig, og der stadig ikke var positive bulletiner, kunne jeg ikke længere holde mig i ro. Endnu en opringing ved femtiden til fødestedet – blot for at meddele, at nu ville jeg tage cyklen og inden længe indfinde mig på stedet. Og at jeg så forventede at komme i kontakt med min kone.

Som sagt, så gjort. Jeg kunne godt mærke, at panikken bredte sig, da jeg troppede op på forhallens imponerende trappe. Hvad ville professoren ikke sige, hvis morgenfriskheden pludselig motiverede ham af sted til arbejdsstedet, og han pludselig troppede op. Sygeplejerskerne var febrile og havde røde pletter i ansigtet – jeg var nok heller ikke særlig rar at være sammen med på det tidspunkt. Ind på afdelingen kunne jeg under ingen omstændigheder komme. Faren for smitte har altid været et godt argument. Jeg nægtede at forlade stedet. Et kompromis blev indgået. Min kone blev i sin hospitalsseng kørt ud til den imponerende trappe, hvor vi havde et par minutter sammen. Hvorefter hun lidt beroliget blev kørt tilbage til stuen, mens jeg atter trillede hjem til Frederiks Alle.

Samtidig steg den internationale spænding omkring Cuba. Sputnik-chocket i 1957 og den cubanske revolution to år senere havde gjort USA følsom overfor Sovjetunionens muligheder og hensigter – ikke mindst i det caribiske rum. I juli/august 1962 havde den amerikanske regering fået efterretninger om, at en sovjetisk militær oprustning var i gang på øen. Den sovjetiske leder Nikita Khrustjov havde imidlertid beroligende forsikret Washington om, at der udelukkende var tale om defensive våben. Men den 14. oktober 1962 afslørede et amerikansk U-2-spionfly, at der var tale om en rampe til affyring af mellemdistanceraketter, som absolut ikke kunne betegnes som defensive våben.

Alt det vidste offentligheden – hverken globalt eller i Danmark - naturligvis ikke noget om. Ikke før den nyvalgte og i januar 1962 tiltrådte unge og energiske præsident Kennedy i en tv-tale den 22. oktober meddelte en skræmt verdensoffentlighed, at alle skibe på vej mod Cuba med raketter, atomladninger og andet offensivt materiel ville blive stoppet og opbragt. Det var i realiteten en amerikansk krigserklæring, og verden holdt vejret. Der fulgte dernæst seks døgn nervekrig, hvor udbruddet af en atomkrig var en mulighed.

Imens lå mine to piger på Fødselsstiftelsen. Fødslen havde været en rigtig ubehagelig oplevelse. Hospitalsmiljøet oplevede min kone som koldt, goldt og ufølsomt. Ingen havde bagefter talt fødselsforløbet igennem med hende – noget, som enhver fødende og ikke mindst førstegangsfødende har et eksistentielt behov for. Og ikke mindst, når en tangforløst fødsel har været langvarig, besværlig og traumatiserende. Mindst en uges ophold blev os stillet i udsigt. Ammebesvær var trådt til som en komplicerende faktor. Vi var kede af det. I den højspændte internationale situation ville jeg gerne have min lille familie samlet. Ikke mindst efter Kennedys dramatiske ultimatum den 22. oktober. Jeg vidste jo, at som uddannet sprogofficer med russisk ville jeg med sikkerhed blive indkaldt allerede i den indledende fase af eventuelle krigsforberedelser. Forelagt disse omstændigheder og udsat for et betydeligt pres bøjede Stiftelsen sig – og jeg kunne hjemføre min lille familie.

Det er meget sandsynligt, at lægekundskaben rent fagligt havde ret i sin vurdering af det rette udskrivningstidspunkt. Men i den højspændte situation talte også andre hensyn. Og få dage efter hjemkomsten blev krisen afblæst. Den 28. oktober kom der rapporter om, at sovjetiske fragtskibe på vej til Cuba var vendt om – en rapportering, som danske efterretningskilder ikke var uden andel i. Sovjetunionen lovede at fjerne de fremskudte raketstillinger mod en amerikansk garanti om ikke i fremtiden at invadere den caribiske ø. Med den viden, vi har i dag – blandt andet fra offentliggjorte

russiske kilder – var verden i oktober 1962 endnu tættere på en atomkrigs afgrund, end vi anede den gang. Frygten – også uden denne viden – var såmænd stor nok. I den store verden havde supermagterne testet hinanden. I den meget lille verden havde jeg testet overlægen – helt, uden at denne vidste en døjt om det.

Thomas Petersen
Universitetslektor emeritus

Bøgebakken 69, Stevnstrup
8870 Langå